Valiokunnan lausunto YmVL 16/2017 vp– E 31/2017 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus komission täytäntöönpanoasetukseksi koskien unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon täydentämistä ja muuttamista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus komission täytäntöönpanoasetukseksi koskien unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon täydentämistä ja muuttamista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla (E 31/2017 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Johanna Niemivuo-Lahti, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Pekka Kemppainen, maa- ja metsätalousministeriö
- ylitarkastaja Suvi Borgström, ympäristöministeriö

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio on antanut vieraslajiasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta (EU) N:o 1143/2014) nojalla ehdotuksen täytäntöönpanoasetukseksi unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon täydentämisestä. Komission täytäntöönpanoasetuksesta, joka koskee täydennettyä vieraslajiluetteloa, äänestetään EU:n vieraslajikomiteassa 19.6.2017. EU:n ensimmäinen luettelo (37 lajia) tuli voimaan 3.8.2016.

Käytettävissä olevan tiedon pohjalta komissio esittää saatavilla olevan tieteellisen näytön ja vieraslajiasetuksen mukaisesti tehdyn riskinarvioinnin perusteella, että seuraavat 12 lajia täyttäisivät unionin kannalta merkityksellisille haitallisille vieraslajeille säädetyt perusteet: afrikanhanhi (Alopochen egyptiacus), vesikaijalehti (Alternanthera philoxeroides), mesisilkkiyrtti (Asclepias syriaca), kiehkuravesirutto (Elodea nuttallii), värigunnera (Gunnera tinctoria), kaukasianjättiput-

ki (Heracleum mantegazzianum), jättipalsami (Impatiens glandulifera), peittolapaheinä (Microstegium vimineum), kampaärviä (Myriophyllum heterophyllum), supikoira (Nyctereutes procyonoides), piisami (Ondatra zibethicus) sekä arabiansulkahirssi (Pennisetum Setaceum).

Näistä lajeista Suomessa luontoon levinneinä esiintyy neljä, joista kasveja on kaksi ja selkärankaisia kaksi. Suomessa luonnossa esiintyvistä lajeista kasveja ovat kaukasianjättiputki (Heracleum mantegazzianum) ja jättipalsami (Impatiens glandulifera) sekä selkärankaisista supikoira (Nyctereutes procyonoides) ja piisami (Ondatra zibethicus). Suomessa arabiansulkahirssiä (Pennisetum Setaceum) kasvatetaan kuivakukkana ja leikkokasvina, kiehkuravesiruttoa (Elodea nuttallii) todennäköisesti myydään akvaariokasvina, sekä värigunneraa (Gunnera tinctoria) ja mesisilkkiyrttiä (Asclepias syriaca) viljellään ilmeisen harvoin koristekasveina.

Jäsenvaltiot voivat ehdottaa lajeja EU:n vieraslajiluetteloon ja sitä varten teettää lajeista riskinarvioinnit. Suomen kannalta on huolestuttavaa, että EU:n luetteloon on esitetty tällä täydennyskierroksella otettavaksi supikoira, jolloin myös lajin kasvattaminen turkistuotantoon olisi EU:n vieraslajiasetuksen mukaisesti kiellettyä. Supikoiran turkistuotannolla on Suomessa alueellisesti ja paikallisesti hyvin merkittävä taloudellinen arvo (noin 75 supikoiraturkistarhatilaa ja supikoiran nahan keskimääräinen kokonaismyynnin hinta noin 17 miljoonaa euroa /vuosi).

Valtioneuvoston kanta

Supikoira

Jos supikoira otetaan EU:n vieraslajiluetteloon, Suomi pitää tärkeänä, että Suomi voi jatkaa turkiselinkeinoa EU:n vieraslajiasetuksen mukaisen komission hyväksynnän sekä kansallisten lupien (9 artikla) mukaisesti. EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaan jäsenvaltio voi hakea komissiolta hyväksyntää unionin luetteloon otetun lajin edelleen hyödyntämiseksi, jos tähän on pakottavaan yhteiskunnalliseen etuun liittyviä syitä. Suomi voi hyväksyä supikoiran ottamisen EU:n vieraslajiluetteloon, jos asetuksen 9 artiklan mukaista hyväksyntää voidaan soveltaa supikoiran turkistarhaukseen. Suomi edellyttää lisäksi, että ennen kuin luettelon täydentämisestä äänestetään, komission kanssa päästään yhteisymmärrykseen 9 artiklan mukaisten hyväksyntöjen ja kansallisten lupien vaatimista menettelyistä ja niissä toiminnalle asetettavista ehdoista. Suomi neuvottelee parhaillaan komission kanssa seuraavista edellytyksistä luettelon hyväksymiselle:

— elinkeinoa (supikoiran turkistarhausta) voidaan jatkaa vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisesti yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti pakottavista syistä;
— komissio myöntää hyväksynnät turkiselinkeinon jatkamiseksi toistaiseksi voimassa oleviksi, jolloin hyväksynnät voitaisiin sitoa esim. turkistarhojen toistaiseksi voimassa oleviin sertifiointijärjestelmiin, tai vähintään riittävän pitkäksi ajaksi (noin 10—20 vuotta), ja jolloin hyväksynnät voidaan uusia;
— luetteloa hyväksyttäessä säädetään riittävästä siirtymäajasta (1—1,5 vuotta) vieraslajiasetuksen mukaisten vaatimusten toteuttamiseksi, esim. supikoiran karkaamisen estämiseksi;
— tietyistä yksityiskohdista kuten yksilöiden merkintävaatimuksesta päästään komission kanssa yhteisymmärrykseen.

Suomi kannattaa luontoon levinneen supikoiran leviämisen rajoittamista erityisesti siellä, missä sen aiheuttama riski monimuotoisuudelle on suurin, kuten kosteikoilla tai tärkeiden lintuvesien

ympäristössä. Suomi kannattaa myös alueellista yhteistyötä naapurimaiden (mm. Ruotsi ja Norja) kanssa supikoiran torjumiseksi eri hankkeiden kautta. Nämä linjaukset ja tavoitteet voitaisiin sisällyttää Suomessa erikseen laadittavaan lajien hallintasuunnitelmaan.

Jos Suomi pääsee komission kanssa yhteisymmärrykseen edellä todetuista edellytyksistä niin, että hyväksymis- ja lupaprosessi saadaan sekä yrittäjille että viranomaisille toimivaksi, Suomi voi äänestää luettelon hyväksymisen puolesta.

Muut lajit

Suomi pitää muiden ehdotettujen lajien ottamista unionin luetteloon hyväksyttävänä. Suomen kanta on ollut, että unionin luetteloon tulee sisällyttää ensisijaisesti sellaisia lajeja, jotka eivät vielä esiinny unionin alueella tai jotka ovat levinneet vain hyvin pienen osaan unionia, koska tällaisten lajien torjunta on kaikkein kustannustehokkainta. Luetteloon ehdotettu jättipalsami on jo laajasti levinnyt Suomen luontoon, joten lajin sisällyttämistä kansalliseen luetteloon voitaisiin pitää torjunnan kannalta riittävänä. Lajin sisällyttäminen EU:n luetteloon voidaan kuitenkin hyväksyä.

Suomi voi valita ensisijaiset jättipalsamin torjuntatoimet kansallisessa hallintasuunnitelmassaan. Kaukasianjättiputken lisääminen unionin luetteloon merkitsee käytännössä lajin poistamista kansallisesta luettelosta (valtioneuvoston asetus).

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Vieraslajeilla tarkoitetaan eläimiä, kasveja ja muita eliöitä, jotka ihminen on tuonut niiden luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle. Vieraslajeja pidetään haitallisina erityisesti silloin, kun ne uhkaavat luonnon monimuotoisuutta. Tehokkainta on, jos lajin saapuminen ja leviäminen uudelle alueelle pystytään kokonaan estämään. Jo laajalle levinneiden vieraslajien torjunnassa joudutaan tekemään valintoja toimenpiteiden kustannustehokkaaksi toteuttamiseksi. Mikäli laji on levinnyt laajalle eikä sen torjuminen tai hävittäminen ole teknisesti mahdollista tai taloudellisesti mielekästä, voidaan tavoitteeksi asettaa kannan rajoittaminen tai lajin leviämisen estäminen uusille alueille haittojen minimoimiseksi.

Vuoden 2015 alusta voimaan tullut EU:n vieraslajiasetus edellyttää, että kaikissa jäsenvaltioissa on käytössä tehokkaita hallintatoimenpiteitä haitallisten vieraslajien hävittämiseksi tai niiden leviämisen rajoittamiseksi. EU:ssa on laadittu luettelo 37 haitallisesta vieraslajista, joihin toimenpiteet tulee kohdistaa.

Valtioneuvoston kirjelmä koskee komission ehdotusta vieraslajiluettelon täydentämisestä 12 uudella lajilla, joista Suomessa esiintyy 8 lajia. Ehdotetuista lajeista ainoastaan supikoira on ongelmallinen, koska se estäisi lajin kasvattamisen turkistuotantoon. Komission kanssa käydyissä neuvotteluissa on kuitenkin päästy siihen tulokseen, että supikoiran kasvatusta voidaan nykyiseen tapaan jatkaa yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti pakottavia syitä koskevan vieraslajiasetuksen artiklan mukaisesti ja edellyttäen, että asetuksen edellyttämät suojaustoimenpiteet on tehty. Valiokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan katsoo, että supikoiran sisällyttäminen luetteloon on hyväksyttävää, jos lupavaatimusten täyttämiselle säädetään riittävä siirtymäaika. Jos supikoira

poistettaisiin luettelosta, luettelo voidaan hyväksyä, mutta seuraavalla kierroksella edellytetään vastaavan siirtymäajan sisällyttämistä sääntelyyn. Tämä vaihtoehto ei olisi toivottava, sillä epävarmuus supikoiran vieraslajistatuksesta jatkuisi eikä elinkeino ehkä täysimääräisesti varautuisi vieraslajiasetuksen vaatimuksiin. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että kustannukset tilaa kohden olisivat arviolta 40 000—50 000 euroa. Kustannusten määrä olisi noin 16 % tilaa kohti lasketusta keskimääräisestä vuotuisesta kokonaisliikevaihdosta, joka yleensä koostuu myös muiden turkiseläinten kuin supikoiran tuotannosta.

Valiokunta korostaa, että laissa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta säädetään vieraslajiasetuksessa tarkoitettuja hallintatoimenpiteitä koskevasta suunnitelmasta. Hallintasuunnitelmalla on erittäin tärkeä merkitys käytännön toimenpiteiden kohdentamiseksi vaikuttavalla ja kustannustehokkaalla tavalla. Luontoon levinneen supikoiran leviämisen rajoittaminen on erityisen tärkeää siellä, missä sen monimuotoisuudelle aiheuttama haitta on suurin, kuten kosteikoilla ja tärkeiden lintuvesien lähellä. Myös alueellinen hankeyhteistyö naapurimaiden kanssa on tärkeää. Mainittuun hallintasuunnitelmaan sisällytettävillä linjauksilla ja tavoitteilla pyritään tilanteen kohtuulliseen hallintaan.

Ehdotus haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi on vastikään julkaistu (6.4.2017 Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2017). Listalle ehdotettavia kasvilajeja on myös kaupallisessa myynnissä. Valiokunta korostaa, että tältä osin keskeinen merkitys leviämisen hallinnassa on tehokkaalla viestinnällä. Puutarha-alan koulutuksessa, alan lehdissä ja mainonnassa tulisi laajasti viestiä keinoista vieraslajien leviämisen estämiseksi. Kaupallisilla toimijoilla on lain mukaan kahden vuoden siirtymäaika vieraslajien poistamiseen myynnistään ja varastoistaan.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 31.5.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Martti Mölsä ps

Valiokunnan lausunto YmVL 16/2017 vp

jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Mirja Vehkaperä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Eriävä mielipide

Perustelut

Vieraslajien luettelon täydentäminen on tärkeä askel haitallisten vieraslajien ehkäisyssä ja niiden aiheuttamien haittojen rajoittamisessa. Suomen kanta neuvotteluissa on, että luettelo voidaan hyväksyä myös supikoiran osalta, mikäli elinkeinon jatkuminen turvataan vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisen kansallisen luvan turvin ja sovitaan riittävästä siirtymäajasta. Perusteluna Suomen kannalle esitetään supikoiran tarhaamisen pakottava yhteiskunnallinen etu.

Supikoiran tarhaamisen taloudelliset edut eivät kuitenkaan ylitä turkistarhauksen eettisiä ja ympäristöllisiä haittoja. Siksi Suomen ei tule tavoitella supikoiran tarhaamisen jatkamista vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisesti, vaan hyväksyä vieraslajien luettelon täydentäminen esitetyillä 12 lajilla mukaan lukien supikoira. Siirtymäaika luettelon voimaantulolle tarvitaan, jotta ehditään laatia tarvittava luopumisjärjestelmä supikoirien tarhaajille. Samalla järjestelmä voitaisiin ulottaa siirtymäajalla myös minkkien ja kettujen tarhaamiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

> *että lausuntonaan suuri valiokunta ilmoittaa, että se yhtyy muutoin valtioneuvoston kantaan, mutta Suomen ei tule tavoitella supikoiran tarhaamisen jatkamista, vaan hyväksyä vieraslajien luettelon täydentäminen esitetyillä 12 lajilla mukaan lukien supikoira.*

Helsingissä 31.05.2017

Silvia Modig vas
Satu Hassi vihr